

on ginned

godspall

apē

matheus

Incipit euangelii um secundum mattheum

crister

II
III
II
II

uicēdica
pue pue
crister enou
no ro

godlice

cynggrecconire t enou pēu

gucet dur

pēu

mid h-

RATIFICATION

pēu

bi poeddes t beboden t befaenud t beahc

EXFEBOLATA

moden

lur

MOTTEREUSMARIOUSEBB

to gemanne
nalles to hab
bann e. pēu

abraham
de aldor mon
pēu in de m
eio in hieu
ralem pone
biscob. he be
beod manna
ioyephie to
gemenne 7
to beo eong
anne mid
clænnyre.

En moderne strid om et gammelt ord

Betegnelsen 'angelsaksisk' er omstridt blandt middelalderforskere. Termen bruges racistisk og undertrykkende, mener nogle, mens andre mener til besindighed. Mads Ravn fra VejleMuseerne tilhører sidste kategori og redegør her for sagen.

Mads Ravn

400 år er ordet 'angelsaksisk' blevet brugt til at betegne den kultur, det sprog og det folk, der dominerede England i perioden fra ca. 410 til 1066. Men nu ønsker en række forskere inden for forskningsområdet (på engelsk Anglo-Saxon Studies) at skrotte termen.

Forskerne mener, at den er blevet misbrugt af racistiske grupper. Og måske er brugen af 'angelsaksisk' endda udtryk for den hvide mands overherredømme, den koloniale arv og for den underliggende racisme i middelalderstudier i almindelighed og i de engelsktalende lande i særdeleshed.

Den akademiske strid kulminerede i september 2019, da den irskcanadiske forsker

Mary Rambaran-Olm, der selv er ikke-hvid, meddelte, at hun ikke ønskede at fortsætte som viceformand for den prestigefulde forskningsorganisation International Society of Anglo-Saxonists (Isas).

I november uddybede hun sit standpunkt i tidsskriftet History Workshop Journal:

»Under den britiske (og efterfølgende amerikanske) imperialisme og kolonisering er den racistiske betydning af 'angelsaksisk' blevet dominerende på bekostning af den historiske reference til England før invasionen i 1066. Den europæiske og amerikanske bevægelse, der har arbejdet for hvidt overherredømme, har i 200 år brugt begrebet 'angelsaksisk' til at retfærdiggøre racevold og kolonialt folkemord«.

ISAS HAR HIDTIL været et fællesskab for nogle af de fremmeste forskere inden for studiet af tiden mellem romernes afrejse fra Britannien omkring 410 e.Kr. til 1066, da normannerne med Vilhelm Erobreren (ca. 1028-1087) i spidsen erobrede England.

Siden Rambaran-Olms fratræden har organisationen ikke været den samme og bliver det nok heller ikke. Mange medlemmer har forladt foreningen, hvis bestyrelse nu tæller fire medlemmer mod tidligere ni.

Efterfølgende har Isas holdt en afstemning om foreningens navn. Organisationen hedder nu International Society for the Study of Early Medieval England, og et tilbageværende medlem formulerede en generel

CA. 375-600

Under folkevandringstiden indvandrer anglere og saksere fra Nordtyskland samt jyder til de sydlige England.

410

Den vestromerske kejser Honorius opgiver at yde militær hjælp til de pressede romerske kolonier i Britannien.

undskyldning til »ikke-hvide kolleger, der har oplevet foreningens navn som endnu en af mange mikroaggressioner, de har oplevet i deres akademiske liv«.

NAVNESTRIDEN UDSPRINGER af en kamp om historien, som i disse år udspiller sig på både højre- og venstrefløjen. Her foregår en generel diskussion af, i hvor høj grad de humanistiske discipliner er spundet ind i den koloniale historie, hvor hvide mænd har brugt historien til at legitimere f.eks. kolonialismen.

Diskussionen har længe stået på inden for antropologien, der i 1800- og begyndelsen af 1900-tallet var spydspids for kolonialismen, og den har med afkoloniseringen i efterkrigstiden virkelig taget fart.

Debatten kan også læses ind i den såkaldte socialkonstruktivistiske tænkning, der i 1980'erne udvikledes i kølvandet på postmodernismen, og som især har vundet frem i psykologien og filosofien. Her defineres virkeligheden, som filosofen Ludwig Wittgenstein (1889-1951) gjorde det, gennem sproget.

Sproget frembringer således forskellige udgaver af virkeligheden, alt efter hvilke ord man bruger. Man skal derfor tænke sig ekstra godt om, i forhold til hvordan man bruger sproget – en tænkning, mange minoriteter har taget til sig.

Nu har socialkonstruktivismen så gjort sit indtog i Anglo-Saxon Studies, der traditionelt har været mere optaget af fakta og data i gamle manuskripter og arkæologiske fund.

Derfor er Rambaran-Olms udtalelse om, at brugen af begrebet Anglo-Saxon er racistisk og ekskluderende, noget af en bombe.

FAKTUM ER, AT DER INDEN FOR middelalderstudier er en overvægt af hvide mænd og

kvinder. Men det gælder alle akademiske retninger og afspejler, som det er blevet anført i debatten, det generelle problem, at unge af anden etnisk herkomst i højere grad end andre unge fravælger en akademisk karriere eller foretrækker naturvidenskabelige fag frem for humanistiske.

Det, som Rambaran-Olm har iagttaget, altså at ekstreme racistiske grupper i USA misbruger ordet Anglo-Saxon, har været kendt siden 1800-tallet, og i 1920'erne blev en samling hvide organisationer, som arbejdede med at underbygge datidens raceteorier om det hvide overherredømme, kaldt The Anglo-Saxon Clubs of America.

Det er denne misbrug af begrebet, det tidligere Isas nu på drastisk vis forsøger at tage hånd om.

SPØRGSMÅLET ER, om det er vejen frem at give efter for kritikken?

Det mener professor John Hines fra Cardiff University ikke. Han har i en menneskealder arbejdet med angelsaksisk arkæologi og lingvistik og er skeptisk over for den udvikling, at både venstre- og højreorienterede grupper forsøger at tage patent på begrebet:

»De, der angriber begrebet 'Anglo-Saxon', tager desværre ikke hensyn til, hvordan amerikanske 'campus-radikale' med deres genskrivning af 'vores' historie med et penestrøg mistænkeliggør en bred og nuanceret disciplin, der er udbredt i skoler, gymnasier og tv, i Storbritannien«.

Han mener heller ikke, at Anglo-Saxon Studies, altså forskningsområdet, ekskluderer nogen: »Det, vi kalder Anglo-Saxon Studies, er vokset i omfang over mange årtier og tilbyder nu et rigt og divers studieområde for studenter og interessenter. Alle, som vil samarbejde konstruktivt inden for denne fagdisciplin, er velkomne. Vi udelukker *ingen*«.

Højreekstremes brug af begrebet angelsaksisk har fået middelalderforskere til at kræve termen skrottet. Her tager amerikanske nazister bl.a. Dannebrog i brug under en march i Idaho i 1998.

Foto: Elaine Thompson/Ritzau Scanpix

Hines anerkender, at det er vigtigt at erkende sit fags politiske skævheder, men at det er lige så vigtigt som akademiker at tage styringen af definitionerne, og at det vil være forkert at underkaste sig tilfældige politisk korrekte strømninger.

Det betyder ifølge Hines også, at man ikke skal censurere sit fags navn, fordi det er blevet brugt forkert af et mindretal:

»Ingen har ret til at overtage det faglige sprog og slet ikke til at beskyldte anstændige og ansvarlige kolleger for racisme, endsige tage patent på en historie, der er alles ejendom, ikke deres«.

I Danmark findes en lignende debat om

vikingetiden. Bør betegnelsen afskaffes, fordi den ikke blev brugt i særlig høj grad af vikerne selv og desuden fra tid til anden misbruges af racistiske grupper? Et videnskabeligt svar er nej, fordi en sammenblanding er forkert, historieløs og misvisende.

Ved at ligge under for misbruget anerkender man det. Desuden er alternativet, 'norrøn middelalder', lige så misvisende, fordi det henviser til en underlødige mellemperiode før oplysningstiden.

HINES HAR SAMMEN MED ADSKILLIGE akademikere i hele verden – bl.a. undertegnede – mobiliseret et modsvar, 'The respon-

FØR 550

Anglere grundlægger East Anglia, der bliver endnu et af det angelsaksiske Englands syv kongeriger.

731

Den angelsaksiske munk Beda skriver en engelsk historie og beretter blandt andet om anglere, saksere og jydernes indvandring til de britiske øer.

sible use of the term Anglo-Saxon', der forklarer, hvorfor netop begrebet angelsaksisk er så anvendeligt: Kort sagt er det en samlebetegnelse for en multietnisk gruppe af indvandrere, der kom til England fra Jylland, Angeln og Sachsen i 400-tallet.

Det er der stærke både sproglige og arkæologiske indikatorer for i nutidens England.

Det keltiske sprog måtte kort efter angelsaksernes ankomst vige for det germanske oldengelsk, og i dag findes kun et dusin keltiske ord i engelsk. Ser man på

»Words matter«
Rambaran-Olm

den materielle kultur, tyder alle fundkategorier – grave, smykker og huse – på tætte forbindelser til Nordtyskland, Danmark og Friesland.

Stednavne underbygger dette. -Ing-navne som eksempelvis Reading kendes også i Danmark i navne som Vinding ved Vejle og Helsing på Sjælland, og på samme måde som briterne tog deres stednavne med til USA, tog angelsakserne således også deres stednavne med til det nye område, da de slog sig ned.

Faktisk er der ingen keltiske navne tilbage i det østlige England, bortset fra nogle flodnavne.

Dertil kommer skriftlige kilder, der dog er nedskrevet flere hundrede år efter angelsaksernes ankomst. En vigtig person er her den angelsaksiske munk Beda (672-735 e.Kr.). Han skrev kort før sin død, at der fra kontinentet kom anglere, sakser og jyder.

Jyderne slog sig ifølge Beda ned i Sydengland, i Kent og på Isle of Wight, og i området findes stadig enkelte stednavne, der underbygger dette.

Anglerne slog sig ned i East Anglia, deraf navnet, i det østlige England, og sakserne i

Themsens-området i bl.a. Sussex og Essex – navne, som stammer fra ordet sakser.

ARKÆOLOGISKE ANALYSER foretaget i 1990'erne af den danske arkæolog Karen Højlund Nielsen fra Aarhus Universitet støtter den regionale opdeling, der svarer til tilstedeværelsen af anglere, sakser og jyder.

Kombinationen af fund fra skriftlige, arkæologiske og lingvistiske kilder underbygger, at der kom en betydelig og mangfoldig gruppe germansktalende indvandrere til de kollapsede romersk-britiske områder i Britannien efter romernes afrejse i 410 e.Kr.

Det var en invasion med sammenfald af unikke pull- og push-faktorer (at folk blev henholdsvis tiltrukket af nyt land og fortrængt fra deres tidligere områder, red.), som gjorde indvandringen voldsom og sandsynligvis mere massiv end vikingernes senere indvandring.

Nyere dna-undersøgelser viser desuden, at mange af Østenglands indbyggere har de samme genvarianter som folk fra det nordtyske område. Dna fra skeletgrave fra 400-500-tallet, såkaldt *ancient DNA*, underbygger også forbindelserne med Nordtyskland og Jylland.

Nogle forskere mener, at andelen af indvandrere kan have været på op til 40 procent. Nogle fra fjerne lande. Et nyligt fundet pigeskelet i Sydengland afslørede, at hendes tipoldefar var fra Vestafrika syd for Sahara.

Det er usikkert, om der i kølvandet på den angelsaksiske (og jyske) indvandring skete en etnisk udrensning som under koloniseringen af Amerika og Australien, eller om sygdomme medvirkede til at fortrænge de indfødte keltere.

Epidemier forekommer ofte, når større folkegrupper sætter sig i bevægelse og kommer i kontakt med andre folk og deres sygdomme. Det kender vi fra den sorte død i

793

Klostret på den nordengelske ø Lindisfarne angribes af vikinger, og almindeligvis antages vikingetiden at begynde dette år.

871

Alfred den Store bliver konge af Wessex og modstår i de kommende årtier en række skandinaviske angreb

1300-tallets Europa, hvor kontakten mellem Orienten og Europa indledtes, samt fra 1500-tallets Sydamerika. Det skete også omkring Første Verdenskrig, da titusindvis af amerikanske soldater i 1918 kom til Europa og forårsagede den spanske syge.

Den romerske historiker Procopius (500-565 e.Kr.) beretter om pest i det romerske rige under kejser Justinian 1. (527-565 e.Kr.). Man har indtil for nylig diskuteret, om pesten også nåede til Nordeuropa. Det gjorde den med al sandsynlighed at dømme efter den tætte kontakt, fundmaterialet fra denne periode indikerer, og det bekræftes desuden af et nyere skeletfund fra den tidlige angelsaksiske periode, hvor dna-analyser af skelettet viser spor af byldepest.

I 500-tallet beretter Procopius og andre forfattere også om hungersnød og misvækst, måske som følge af et voldsomt vulkanudbrud i 536 e.Kr., der medførte en lille istid på den nordlige halvkugle. En sådan krise bliver bekræftet i klimadata med baggrund i undersøgelse af grønlandske iskerner, og det menes, at det er den begivenhed, der refereres til i vikingernes myte om Ragnarok flere hundrede år senere.

RAMBARAN-OLM HARI DEBATTEN i kølvandet på sin udtræden af Isas fastholdt, at man skal forkaste 'angelsaksisk' som begreb, fordi det er fuldt af unøjagtigheder. I sit indlæg i History Workshop Journal fokuserer hun på den uheldige brug af begrebet i forbindelse med etableringen af det britiske overherredømme i almindelighed og især på højreradikale gruppers brug af det i dag.

Hun er også optaget af, at der på Anglo-Saxon Studies stadigvæk er flest hvide studerende, og at brugen af begrebet på den måde 'dehumaniserer' ikke-hvide kolleger.

»Words matter«, slutter hun, dog uden explicit at henvise til Wittgenstein.

Alfred-smykket skal have tilhørt Alfred den Store, som samlede det sydlige England under sig. Den menes at have været brugt som pegepind ved læsning og anses for et af den angelsaksiske periodes smukkeste guldsmedearbejder. Bærer inskriptionen »Alfred beordrede mig fremstillet«.

FLERE FAGFÆLLER ER UENIGE. De – også undertegnede – anser 'angelsaksisk' for at være et ganske velfungerende samlebegreb for et fag og den etnisk mangfoldige folkegruppe, der indvandrede til De Britiske Øer, især til det, der i dag hedder England. Desuden afviser disse fagfæller, at det er racistisk.

Tydeligvis bunder uenigheden i forskellige fortolkninger af teksterne og forskellig vægt-

879

Vikingen Guthrum slutter fred med Alfred den Store og bliver konge af det nordlige og østlige England, også kendt som Danelagen.

891

Første udgave af Angelsaksiske Krønike fortæller angelsaksernes historie. Den opdateres løbende frem til 1154.

ning af ordets brug i de gamle skrifter.

De fleste fastholder, at betegnelserne anglere og saksere blev brugt ganske omfattende i samtiden, og at det er autentisk, fordi ordene fra 700-tallet af dem, der nedskrev dem, blev brugt på en måde, som man kan forvente, at etniske og nationale betegnelser bruges.

Desuden er begrebet angelsaksisk som nævnt blevet anvendt inden for faget i mere end 400 år.

Endelig er der et sidste argument imod at skrotte betegnelsen: Hvilket alternativ findes der, som bedre rummer forskelligheden og kan udgøre en samlebetegnelse for et fag, der indbefatter lingvistik, arkæologi, historie og stednavneforskning?

Som nævnt har det tidligere Isas besluttet, at det fra nu af hedder International Society for the Study of Early Medieval England. De umiddelbare reaktioner på det nye navn er, at periodebetegnelsen tidlig middelalder skaber forvirring andre steder i Europa, herunder i Danmark, hvor middelalderen først antages at begynde omkring 1050 – altså 600 år senere.

Desuden er begrebet middelalder, som nævnt ovenfor, lige så tilfældigt defineret og blevet til i en tid, hvor perioden sås som en mellempperiode før vores oplyste tid. Denne definition er altså ligeledes etnocentrisk, da den netop er skal betegne tiden, før de (hvide) europæiske civilisationer foldede sig ud og erobrede verden. Desuden brugte folk i middelalderen ikke selv begrebet.

I hvert fald har en betydelig gruppe forskere fra hele verden, heriblandt denne signatur, sammen med John Hines skrevet under på, at man bør fastholde begrebet Anglo-Saxon. Vi mener ikke, at begrebet må tages som gidsel af politiske grupper, og at man ved at opgive det blot skaber flere opdelinger og uklarheder i en tid, hvor det

modsatte er målet. Lige så meget som denne gruppe forskere er optaget af at værne om korrekt brug af begrebet angelsaksisk ved at imødegå ekstremisters brug af det, i lige så høj grad vedkender man sig, at begrebet er blevet anvendt forkert af nogle racistske grupper.

MEN DET BERETTIGER ifølge underskriverne ikke, at man smider barnet ud med badevandet. Afsluttende opsummeres det:

»'Fylt med unøjagtigheder' betegner mere Mary Rambaran-Olms viden og opfattelse af kilderne og fagets historie, end det betegner begrebet 'Anglo-Saxon Studies', som hun gerne vil afskaffe.

Fronterne er for nylig blevet trukket op i det populære tidsskrift *British Archaeology*, hvor mellempositioner også forsvares af flere forskere. Især efterlyser de et bedre begreb og fastholder derfor begrebet angelsaksisk, indtil et sådant findes.

Man kan diskutere – og det står for undertegnedes egen regning – om den forskelsbehandling, som Rambaran-Olm mener at have været udsat for, ikke også kan skyldes den hårde akademiske konkurrence. Faglig uenighed udmønter sig ofte i hård retorik, som man anvender med det formål at positionere sig i kampen om eftertragtede stillinger og fondsmidler.

Det er ikke formildende, men trods alt ikke et spørgsmål om racisme, snarere er det udtryk for de problemer, der kan opstå i et stadig mere konkurrencepræget miljø.

Hvis det skulle være sandt, er stridens kerne ikke ordet angelsaksisk.

Der er meget mere på spil.

Mads Ravn

Forsknings- og samlingschef ved Vejle Museerne og medunderskriver af 'The responsible use of the term Anglo-Saxon'

927

Den angelsaksiske konge Athelstan
samler hele England under sig

1016

Efter flere danske angreb og invasioner
bliver Knud den Store konge af England
og to år senere også konge af Danmark.

Harold Godwinson blev Englands sidste angelsaksiske konge, og hans død i Slaget ved Hastings i 1066 skildres her på Bayeux-tapetet. Han menes at være den stående kriger med en pil i øjet, men det kan også være ham, der løbes over ende af rytteren.

SKRIBENTEN ANBEFALER:

- ❖ **British Archaeology January-February 2020:** 'Should British Archaeology stop using 'Anglo-Saxon'?'
- ❖ **History Workshop Journal:** 'Misnaming the Medieval: Rejecting 'Anglo-Saxon' Studies'. Autumn 2019. Trustees of the History Workshop Journal

1043

Edvard Bekenderen bliver angelsaksisk konge, da Hardeknud af den danske kongeslæggt dør.

1066

Normannerne overtager herredømmet i England og Vilhelm Erobreren bliver konge.